

Hoezeer ook de *archaeologia sacra* zijn eigenlijk vak is, hij zal zich voor eene wijle in even nauwe relatie moeten stellen tot de nationaal-israëlietische oudheidkunde. Al is ook het wezen zijner studie theologisch, hij zal gedurig als philoloog moeten optreden om tot wezenlijk wetenschappelijke resultaten te kunnen komen. Want de topographische gegevens der Heilige Schrift laten zich nimmer tot een duidelijk geheel vereenigen, wanneer ze niet worden toegelicht door de aanwijzingen van het eerste Makkabeënbboek en de beschrijvingen van Josephus in verband met de tastbare overblijfselen van het oude Jeruzalem. Alleen zoo kan de samenhang der verschillende quaesties worden ingezien <sup>47)</sup> en de weg ter oplossing betreden <sup>48)</sup>.

Zoo is dan de *archaeologia sacra*, hoezeer ook in beginsel van de Israëlietische oudheidkunde onderscheiden, toch in de praktijk veelszins van haar afhankelijk. En deze afhankelijkheid kan ons waarlijk niet verwonderen, wanneer we denken aan den nauwen samenhang tusschen natuur en genade, tusschen schepping en herschepping, tusschen algemeene en bijzondere openbaring. Deze laatste grijpt in 't natuurlijk leven in waar 't haar behaagt, en neemt van dat leven een stuk in zich op. Maar het stuk natuurlijk leven, dat zoo tot een bestanddeel der bijzondere openbaring werd, verliest toch nimmer zijn' samenhang met het overig natuurlijk leven, dat zulk eene eere niet genoot, en kan buiten dien samenhang nooit ten volle worden verstaan. Het is dan ook voor de *archaeologia sacra* in 't minst geene oneere, wanneer we hare afhankelijkheid van de Israëlietische oudheidkunde ten volle erkennen. Integendeel, ze kan slechts in waarde stijgen, naarmate hare eenheid met andere wetenschappen helderder aan den dag treedt. Juist in die